

malaise afnemen; maar loonsverlaging werd zijns inziens door steunverlening geremd. De minister van landbouw, nijverheid en handel was geheel accoord: hij vond zelfs dat de aparte werklozensteun totaal moest verdwijnen; kwamen arbeiders met hun gezinnen in nood te verkeren, dan konden ze altijd naar armenzorg gaan. De minister van oorlog, generaal W. F. Pop, was het daar mee eens. De minister van justitie, de anti-revolutionair mr. Th. Heemskerk, zweeg; insgelijks de minister-president, jhr. Ruys de Beerenbrouck. 'Ik stond dus alleen tegen allen', schreef Aalberse die avond in zijn dagboek,

'en ik heb geducht van me afgebeten. Ik noemde 't een schande, zoals hier over de werklieden gesproken werd. Velen hebben al maanden van werkloosheid achter zich; de gezinnen zijn uitgeput; wil men nu die duizenden naar de armbesturen verwijzen? Al die mensen ook die, door premies te betalen gedurende vijf of zes jaar, zich een recht op uitkering meenden verzekerd te hebben en die nu, nu ze ook werkloos werden, de kas leeg vonden?'

Een fel debat ontwikkelde zich. Aalberse waarschuwde dat men, als het tot straatdemonstraties kwam, niet, als in november '18, op de protestants-christelijke en katholieke arbeiders kon rekenen. 'Een angst-argument!' - sneerde de generaal. 'Neen, generaal, dat is niet een angst-argument maar een argument van regeringsbeleid!' Het vaderland, betoogde Aalberse, zou in gevaar komen als voor de werklozensteun geen behoorlijke regeling getroffen werd. Zijn argumentatie maakte indruk: de oppositie in het kabinet verzwakte. 'De generaal mopperde wat. König' (minister van waterstaat) keek me aan of hij zeggen wilde: kerel, hoe durf je dat zo? en Ruys zei me, zachtjens, dat hij 't helemaal met me eens was.'¹ De vasthoudende minister van arbeid werd tenslotte gemachtigd, de werklozenkassen te hulp te komen. Het had moeite gekost! De regering als geheel was er nu eenmaal afkerig van, in het 'vrije spel der maatschappelijke krachten' in te grijpen.

In de negentiende eeuw was zelfs de armenzorg (die dan in 1921 wel onder de overheid ressorteerde) als een aangelegenheid gezien waarmee de staat alleen in laatste instantie te maken had. Zou die staat *beginnen* met aan armen uitkeringen te doen, dan zou hij, meende men, enerzijds het economisch leven verstoren, anderzijds de te waardenen particuliere liefdadigheid afremmen. 'De wettelijke liefdadigheid', zo doceerde de regering in 1870, 'heeft een schijn van humaniteit, maar geen wezen, omdat de liefde geen wet

¹ Aalberse's Dagboek, 12 jan. 1921, aangehaald in Gribling: *Aalberse*, p. 381-82. De notulen van de ministerraad maken met geen woord melding van deze discussie. Op hun beperkt karakter komen wij in ons volgend deel nog terug.